

Protokoll fört vid pleniföredragning

Social- och miljöavdelningen
Allmänna byrån, S1

Närvarande
VT, HJ, RH, AH-J, AH, FK, AR, CW

Frånvarande

Justerat
Omedelbart

Ordförande
Lantråd
Veronica Thörnroos

Föredragande
Minister
Annette Holmberg-Jansson

Protokollförelse
Avdelningschef
Bengt Michelsson

Nr 3

Begäran om skriftligt sakkunnigttrande.

ÅLR 2021/3025

52 S1

Riksdagens social- och hälsovårdsutskott har begärt ett sakkunnigttrande om regeringens proposition rp 56/2021 rd till riksdagen med förslag till lagar om ändring av lagstiftningen om social- och hälsovården och räddningsväsendet samt av vissa andra lagar med anledning av lagstiftningen om inrättande av välfärdsområden och om en reform av ordnandet av social- och hälsovården och räddningsväsendet.

Beslut

Landskapsregeringen beslöt avge yttrande enligt **bilaga S121P03**.

Hänvisning
Riksdagens social- och hälsovårdsutskotts
begäran om sakkunnigyttrande 15.4.2021

Riksdagen
Social- och hälsovårdsutskottet
FI-00102 RIKSDAGEN

Kontaktperson
Bengt Michelsson, tel. +358 18 25000 (vxl)
bengt.michelsson@regeringen.ax

stv@riksdagen.fi

Ärende

Sakkunnigyttrande till riksdagens social- och hälsovårdsutskott

Riksdagens social- och hälsovårdsutskott har begärt ett sakkunnigyttrande om regeringens proposition rp 56/2021 rd till riksdagen med förslag till lagar om ändring av lagstiftningen om social- och hälsovården och räddningsväsendet samt av vissa andra lagar med anledning av lagstiftningen om inrättande av välfärdsområden och om en reform av ordnandet av social- och hälsovården och räddningsväsendet.

Landskapsregeringen lämnar följande yttrande:

Landskapsregeringen förutsätter allmänt att rikets reform för social- och hälsovården samt räddningsväsendet inte ska få effekter för Åland som inte respekterar lagtingets lagstiftningsbehörighet och Ålands samhällsstruktur inom den.

Landskapsregeringen är av den uppfattningen att det finns en rättsprincip som innebär att riket inom sin lagstiftningsbehörighet inte kan påföra åländska kommuner andra uppgifter än sådana som också påförs rikets kommuner. Landskapsregeringens bedömning är därför att det inte är möjligt att ersätta nuvarande begrepp som kommun, samkommun och kommunala organ såsom socialnämnden med begreppet välfärdsområde. Därtill finns inte på Åland samkommuner utan kommunalförbund, varvid fel terminologi används till denna del både i lagförslagen och i motiveringen vad gäller strukturen på Åland. När i propositionen begrepp inom hälso- och sjukvården såsom hälsocentraler och sjukvårdsdistrikt ersätts med begreppet välfärdsområde vidgas problemet med att riket inte i rikslagstiftning kan påföra åländska myndigheter uppgifter då den offentliga hälso- och sjukvården på Åland inte är kommunal utan tillhandahålls av landskapsmyndigheten Ålands hälso- och sjukvård.

Som framgår ur propositionen och Ålandsdelegationens utlåtanden, se **bilaga 1 S121P03** samt **bilaga 2 S121P03**, syftar de i propositionen förslagna lösningarna till att bibehålla

nuvarande uppgiftsreglering för de åländska kommunerna. Det är dock uppenbart, enligt landskapsregeringen, att det kommer att finnas behov av att ändra i och utveckla de aktuella rättsområdena med tillhörande skyldigheter för offentliga aktörer och det är även sannolikt att det kommer att finnas behov av att påföra välfärdsområdena nya uppgifter. Ålandsdelegationens resonemang utgår från att enbart de uppgifter som de åländska kommunerna sköter i nuläget med stöd av rikslagstiftning skulle kunna kvarstå hos de åländska kommunerna. En modell av fryst läge angående de åländska kommunernas uppgifter som propositionen bygger på kommer inte att kunna tillämpas i praktiken eftersom den förutsätter att befintliga uppgifter inte förändras och att inga nya uppgifter i rikslagstiftning påförs de åländska kommunerna då välfärdsområdena får motsvarande uppgifter.

Då de åländska kommunerna i förhållande till de välfärdsområden som bildas är små anser landskapsregeringen att förutsättningarna för likabehandling av invånarna och rätten till social trygghet enligt 6 § respektive 19 § i Finlands grundlag (FFS 731/1999) äventyras på grund av de åländska kommunernas sämre bärkraft både personalmässigt och ekonomiskt. Det ekonomiska systemet med avräkningsgrunden och i förlängningen självstyrelsesystemet, beaktar inte heller att eventuella nya uppgifter påförs de åländska kommunerna i rikslagstiftning eftersom avräkningssystemet ska finansiera samhällskostnader inom ramen för lagtingets lagstiftningsbehörighet och inte inom rikets lagstiftningsbehörighet.

Landskapsregeringen har i propositionen identifierat ett antal sakfel, men har inte haft möjlighet att detaljstudera hela propositionen utan förutsätter att ansvarigt ministerium tillsammans med justitieministeriet kontrollerar behörighetsfördelningen enligt gällande självstyrelselag. Enligt 18 § 1 mom. 13 punkten självstyrelselagen för Åland har lagtinget lagstiftningsbehörighet beträffande socialvård. Enligt 27 § 1 mom. 24 punkten självstyrelselagen för Åland ligger dock administrativa ingrepp i den personliga friheten under rikets lagstiftningsbehörighet. Lagen om ändring av lagen om moderskapsunderstöd sägs i propositionen vara direkt tillämplig lagstiftning i landskapet Åland men faller de facto inom lagtingets lagstiftningsbehörighet (se s. 43 i propositionen och 1 § i lagförslag).

Enligt 27 § självstyrelselagen hör socialförsäkringssystemet och med den förknippade förmåner till rikets lagstiftningsbehörighet. Detta inkluderar t.ex. bostadsbidrag för pensionstagare, sjukförsäkring och föräldrapenning. Socialskyddsformåner som inte bedömts vara en del av socialförsäkringssystemet hänförs till lagtingets lagstiftningsbehörighet. I lag om ändring av lagen om bostadsbidrag för pensionstagare sägs i propositionen att *"I lagen nämns uppgifter som enligt självstyrelselagen för Åland (1144/1991) hör till rikets lagstiftningsbehörighet och som därför tillämpas direkt i landskapet Åland"* då de facto hela lagen tillhör rikets lagstiftningsbehörighet som en del av socialförsäkring (se s. 45 i propositionen och 58 § i lagförslag).

I lag om ändring av barnbidragslagen sägs att *"Vad som i denna lag föreskrivs om välfärdsområden ska när det gäller landskapet Åland tillämpas på den behöriga myndigheten enligt Ålands landskapslagstiftning"* dock tillhör lagstiftningen om barnbidrag lagtingets lagstiftningsbehörighet och skrivningen är därför felaktig samt i strid med behörighetsfördelningen i självstyrelselagen (se s. 47 i propositionen och 1 § samt 54 § i lagförslag).

Sammanfattning

Enligt landskapsregeringen behöver delar av propositionen vidarebearbetas på ett grundläggande sätt för att lösa de problem landskapsregeringen anfört. Det nuvarande upplägget gällande regleringen av de åländska kommunerna förutsätter enligt landskapsregeringen att självstyrelselagen för Åland ändras. Landskapsregeringen noterar att det i förslaget till ny självstyrelselag på initiativ av justitieministeriet införts en bestämmelse gällande möjligheten för riket att genom lag påföra åländska kommuner uppgifter som inte i motsvarande mån sköts av rikets kommuner. Landskapsregeringen anser att delar av problemställningarna kan och bör lösas i samband med den pågående revisionen av självstyrelselagen, vilket även nu justitieministeriet initierat. Landskapsregeringen föreslår att utskottet innan behandlingen fortgår tillser att berörda ministerier i samarbete med landskapsregeringen utarbetar lösningar för i synnerhet problematiken gällande vilka uppgifter som de facto kan påföras de åländska kommunerna och hur dessa uppgifter i så fall ska finansieras. Regeringens proposition rp 56/2021 rd till riksdagen med förslag till lagar om ändring av lagstiftningen om social- och hälsovården och räddningsväsendet samt av vissa andra lagar med anledning av lagstiftningen om inrättande av välfärdsområden och om en reform av ordnandet av social- och hälsovården och räddningsväsendet kan således inte antas i nuvarande form utan en ändring av självstyrelselagen.

Lantråd

Veronica Thörnroos

Minister

Annette Holmberg-Jansson

BILAGOR

Bilaga 1 Ålandsdelegationen D 10 21 05 1 Nr 18/21

Bilaga 2 Ålandsdelegationen D 10 21 05 1 Nr 20/21

FÖR KÄNNEDOM

Ålands lagting, självstyrelsepolitiska nämnden, carina.strand@lagtinget.ax

Justitieministeriet, oikeusministerio@om.fi

Social-och hälsovårdsministeriet, kirjaamo@stm.fi

Riksdagsledamot Mats Löfström, mats.lofstrom@riksdagen.fi

ÅLANDSDELEGATIONEN

Diariernr D 10 21 05 1

Helsingfors/Mariehamn 25.2.2021

Nr 18/21

Hänvisning Social- och hälsovårdsministeriets skrivelse 22.2.2021, VN/20323/2020.

Till Social- och hälsovårdsministeriet

Ärende

Social- och hälsovårdsministeriet har i skrivelse 22.2.2021 inbegärt Ålandsdelegationens utlåtande om frågor i anslutning till ett utkast till en regeringsproposition med förslag till lagar om ändring av lagstiftningen om social- och hälsovården och räddningsväsendet samt av vissa andra lagar med anledning av lagstiftningen om inrättande av välfärdsområden och om en reform av social- och hälsovården och räddningsväsendet. Till skrivelsen har ministeriet fogat Ålands landskapsregerings utlåtande om utkastet.

Frågeställningen

I ministeriets skrivelse anges att det i utkastet till den aktuella propositionen föreslås tekniska ändringar i 109 rikslagar inom sju olika ministeriers förvaltningsområden med anledning av social- och hälsovårdsreformen i riket. I propositionsutkastet föreslås det att lagarna ändras så att hänvisningarna till kommuner, samkommuner och kommunala socialnämnder (m.fl.) i huvudsak ändras till hänvisningar till välfärdsområden. Ändringarna medför problem när det gäller tillämpningen av lagarna på Åland. Enligt ministeriet hör en del av lagarna enligt självstyrelselagen för Åland till rikets lagstiftningsbehörighet. Propositionsutkastet är dock till sin natur en proposition som innehåller tekniska ändringar. I utkastet föreslås inte några nya uppgifter, utan det är fråga om att göra sådana ändringar som föranleds av social- och hälsovårdsreformen. Således är avsikten inte heller när det gäller kommunerna på Åland att föreslå några nya uppgifter, utan endast att bibehålla nuläget för regleringen och tillämpningen. Som ett förslag till lösning på problemet föreslås att en bestämmelse om tillämpningsområdet fogas till de lagar som gäller Åland (eller till enskilda bestämmelser). Formen på bestämmelsen om tillämpningsområdet beror på om tillämpningen endast gäller en enskild paragraf eller mer allmänt på lagnivå, men som alternativa ordalydelser föreslås: 1) vad som i denna lag föreskrivs om välfärdsområdena tillämpas i fråga om landskapet Åland på den myndighet som är behörig enligt Ålands landskapslagstiftning, eller 2) vad som i denna lag föreskrivs om välfärdsområdena

Postadress:

Ålandsdelegationen
Statens ämbetsverk på Åland
PB 58
22101 MARIEHAMN

Telefon:

växel 018-635270

Telefax:

018-635268

Adress i Helsingfors:

Annegatan 22 A 3
00100 HELSINGFORS

tillämpas i fråga om landskapet Åland på kommunerna i landskapet Åland. Syftet med dessa tillägg som gäller tillämpningsområdet är att bibehålla nuläget i enlighet med vad som beskrivs ovan. Ministeriet anhåller om att delegationen ska yttra sig om huruvida det i de lagförslag som ingår i utkastet till proposition (vilka inte närmare specificeras) kan intas bestämmelser om tillämpningsområdet, och ifall det är möjligt att foga till bestämmelser, ta ställning till vilket av de ovan beskrivna alternativen (1 eller 2) som är lämpligare. Om delegationen inte kan förorda det föreslagna förfarandet att föreskriva om tillämpningsområdet på det sätt som beskrivs ovan, ombeds delegationen i utlåtandet framföra de grunder som detta baserar sig på.

Grunden för Ålandsdelegationens utlåtande och avgränsning

Enligt självstyrelselagens 56 § 1 mom. ankommer det på Ålandsdelegationen att på begäran avge utlåtanden till statsrådet och dess ministerier samt till landskapsregeringen och domstolar. Till delegationens uppgifter hör således att såsom ett sakkunnigorgan ge utlåtande i frågor som gäller tillämpningen av självstyrelselagen. Ålandsdelegationen avger detta utlåtande enligt nämnda lagrum.

I enlighet med frågeställningen behandlar Ålandsdelegationen ärendet på allmän nivå och tar inte ställning till de enskilda lagförslagen i utkastet till regeringsproposition.

Lagstiftnings- och förvaltningsbehörigheten

Det framgår av ministeriets skrivelse att frågeställningen berör den social- och hälsovårdsreform (RP 241/2020 rd.) som planeras i riket. Med anledning härav berör frågeställningen närmast nedan angivna rättsområden.

Enligt 18 § 13 punkten i självstyrelselagen hör socialvården i dess helhet till landskapets behörighet. Enligt förarbetena till gällande självstyrelselag (RP 73/1990 rd. s. 66) innefattar begreppet socialvård förutom den egentliga socialvården bl.a. barnskydd och barndagvård, specialomsorger om utvecklingsstörda, missbrukarvård, nykterhetsarbete, moderskapsunderstöd, barnbidrag, stöd för vård av barn i hemmet, service och stöd på grund av handikappbidrag.

Hälsa- och sjukvården utgör landskapsbehörighet enligt självstyrelselagens 18 § 12 punkt med de undantag som stadgas i 27 § 24, 29 och 30 punkten. Jämlikt självstyrelselagens 27 § 29 punkt utgör smittsamma sjukdomar hos människor riksbehörighet. I självstyrelselagens 30 § 9 punkt anges dock att de uppgifter som enligt lagstiftningen om bekämpande av smittsamma sjukdomar hos människor och husdjur ankommer på en riksmyndighet eller på kommunerna, ska i landskapet skötas av landskapsregeringen eller av någon annan myndighet som anges i landskapslag.

Till rikets behörighet hör enligt 27 § 1 punkten i självstyrelselagen stiftande, ändring och upphävande av grundlag samt avvikelse från grundlag. Jämlikt självstyrelselagens 27 § 24 punkt utgör administrativa ingrepp i den personliga friheten riksbehörighet. Enligt grundlagens 7 § har alla rätt till liv och till personlig frihet, integritet och trygghet. Till rikets behörighet har i 27 § 7 punkten i självstyrelselagen hänförts äktenskap och familjeförhållanden, barns rättsliga ställning och adoption, arv med de undantag som avses i 10 §. Därtill utgör rättsväsendet riksbehörighet enligt lagens 27 § 23 punkt.

Brand- och räddningsväsendet utgör landskapsbehörighet enligt självstyrelselagens 18 § 6 punkt. Befolkningsskyddet och beredskap inför undantagsförhållanden utgör dock riksbehörighet enligt självstyrelselagens 27 § 28 och 34 punkter, och föreliggande lagstiftning berör även de uppgifter som kommunerna på Åland handlägger inom dessa rättsområden.

Enligt 18 § 4 punkten i självstyrelselagen hör kommunindelning, kommunala val, kommunernas förvaltning, kommunernas tjänsteinnehavare, tjänstekollektivavtal för kommunernas anställda, disciplinär bestraffning av kommunernas tjänsteinnehavare till landskapets lagstiftningsbehörighet. Hela kommunallagstiftningen har hänförts till landskapets behörighet.

Ålandsdelegationens ställningstagande

Ålandsdelegationen konstaterar inledningsvis att i självstyrelselagen för Åland anges de rättsområden på vilka lagstiftnings- och förvaltningsbehörigheten tillkommer landskapet respektive riket. Denna behörighetsfördelning anger om det är landskapets eller rikets lagstiftning som ska följas samt vilka myndigheter som är behöriga i olika ärenden samt om deras befogenheter. Behörighetsfördelningen i självstyrelselagen är exklusiv om annat inte anges i självstyrelselagen. Självstyrelselagen är av grundlagstiftningsnatur, varför avvikelser från den inte kan göras genom vanlig lag. Förvaltningsbehörigheten följer lagstiftningsbehörigheten, om annat inte anges i självstyrelselagen eller avvikelser gjorts genom en överenskommelseförordning. Detta innebär att den part som har lagstiftningsbehörigheten i regel även har förvaltningsbehörigheten och därmed även kostnadsansvaret för skötseln av uppgifterna.

Ministeriets frågeställning gäller primärt möjligheten att bibehålla sådana till rikets behörighet hörande uppgifter inom socialvården hos kommunerna på Åland trots att de i riket överförs till de nya välfärdsområdena. Ministeriet har inte specificerat frågeställningen närmare. Med anledning härtill och med hänsyn till ärendets brådskande natur framför Ålandsdelegationen nedan allmänna konstateranden beträffande frågeställningen. Delegationen har således inte beaktat innehållet i den aktuella regeringspropositionen. Jämlikt ministeriets skrivelse är avsikten inte att påföra kommunerna några nya uppgifter, utan endast att upprätthålla det gällande rättsläget för Ålands del.

I enlighet med behörighetsfördelningen i självstyrelselagen handlägger kommunerna dels ärenden som utgör landskapsbehörighet och dels ärenden som utgör riksbehörighet.

Enligt Ålandsdelegationens uppfattning kan av självstyrelselagen inte utläsas några hinder för att sådana till rikets behörighet hörande uppgifter som enligt rikslagstiftningen ankommer på kommunerna förblir kommunala uppgifter på Åland fastän de i riket överförs på andra offentliga myndigheter som saknar motsvarighet på Åland. I rikslagstiftningen bör då anges att kommunerna handlägger dessa uppgifter på Åland.

Ålandsdelegationen tar dock inte ställning till om det är förenligt med grundlagen att bibehålla vissa uppgifter hos en del kommuner (d.v.s. kommunerna på Åland) då de

för de övriga kommunernas del (d.v.s. beträffande kommunerna i riket) överförs till andra myndigheter.

Finansieringen av de uppgifter som enligt gällande rikslagstiftning ankommer på kommunerna ingår i landskapet Åland tillkommande avräkningsbelopp och kan kanaliseras till kommunerna genom landskapsandelar eller andra landskapsbeslut.

Däremot är det inte möjligt att genom rikslagstiftning påföra riksuppgifter på landskapets myndigheter. Detta eftersom fördelningen av lagstiftnings- och förvaltningsbehörigheten i självstyrelselagen är exklusiv, ifall annat inte anges i självstyrelselagen. Landskapets myndigheter är behöriga att handlägga endast sådana riksuppgifter som anges i självstyrelselagen eller i en överenskommelseförordning.

Med hänvisning till det som anges ovan är det enligt Ålandsdelegationens uppfattning möjligt att inta bestämmelser enligt alternativ 2 i rikslagstiftningen till den del de gäller sådana till rikets behörighet hörande uppgifter som enligt gällande rikslagstiftning handhas av kommunerna på Åland, medan alternativ 1 är uteslutet till den del det skulle innebära en överföring av riksuppgifter på landskapets myndigheter.

Närvarande

Ordföranden Lindbäck, ledamöterna Erlandsson, Lampi, Pellonpää och Suviranta.

På Ålandsdelegationens vägnar:

Peter Lindbäck
ordförande

Rainer Åkerblom
sekreterare

Till kännedom: Ålands landskapsregering

ÅLANDSDELEGATIONEN

Diariennr D 10 21 05 1

Helsingfors/Mariehamn 18.3.2021

Nr 20/21

Hänvisning Ålands landskapsregerings skrivelse
11.3.2021, ärende nr ÅLR 2021/918.

ÅLANDS LANDSKAPSREGERING
22. 03. 2021

Till Ålands landskapsregering

Ärende

Ålandsdelegationen avgav 25.2.2021 utlåtande till social- och hälsovårdsministeriet om frågor i anslutning till ett utkast till en regeringsproposition med förslag till lagar om ändring av lagstiftningen om social- och hälsovården och räddningsväsendet samt av vissa andra lagar med anledning av lagstiftningen om inrättande av välfärdsområden och om en reform av social- och hälsovården och räddningsväsendet. Ålands landskapsregering inbegär nu ett kompletterande utlåtande i anslutning till nämnda utlåtande.

Ålandsdelegationens förtydliganden

Ålandsdelegationen konstaterar inledningsvis att social- och hälsovårdsministeriet fogat Ålands landskapsregerings utlåtande 18.2.2021 i ärendet till de handlingar som sändes till delegationen, varför det inte förelåg någon anledning för Ålandsdelegationen att inbegära ett ytterligare utlåtande av landskapsregeringen.

Ålandsdelegationen önskar framhålla att föreliggande regeringsproposition inte syftar till att överföra nya uppgifter på kommunerna, utan till att uppgifter som kommunerna nu sköter i hela landet för Ålands del skulle förbli kommunala uppgifter, fastän de i riket överförs på andra offentliga myndigheter som saknar motsvarighet på Åland. Det är uteslutande denna fråga som Ålandsdelegationen i utlåtandet 25.2.2021 förutsattes ta ställning till. Ålandsdelegationen konstaterade i sitt utlåtande att detta är möjligt enligt självstyrelselagen förutsatt att några hinder för detta inte kan härledas från grundlagen. Ålandsdelegationen förväntades inte ta ställning till den hypotetiska frågan huruvida nya uppgifter kan påföras kommuner i samband med den aktuella reformen av social- och hälsovården och räddningsväsendet eller eventuella senare ändringar.

Postadress:

Ålandsdelegationen
Statens ämbetsverk på Åland
PB 58
22101 MARIEHAMN

Telefon:

växel 018-635270

Telefax:

018-635268

Adress i Helsingfors:

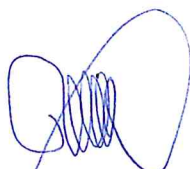
Annegatan 22 A 3
00100 HELSINGFORS

I skrivelsen 11.3.2021 hänvisar landskapsregeringen till Högsta domstolens utlåtande 20.12.2013 gällande Ålands lagtings beslut 18.9.2013 om antagande av landskapslag om ändring av landskapslagen om Ålands miljö- och hälsoskyddsmyndighet och om ändring av landskapslagen om tillämpning i landskapet Åland av livsmedelslagen. Ålandsdelegationen anser dock att domstolens utlåtande inte gäller en nu aktuell frågeställning, varför den inte föranleder några närmare kommentarer från Ålandsdelegationens sida.

Närvarande

Ordföranden Lindbäck, ledamöterna Erlandsson, Lampi, Pellonpää och Suviranta.

På Ålandsdelegationens vägnar:

Peter Lindbäck
ordförande

Rainer Åkerblom
sekreterare